

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 17 sierpnia 2016 roku Sąd Rejonowy w Zgierzu oddalił wniosek I. K. i W. K. o ustanowienie odpłatnej służebności przesyłu na rzecz uczestnika (...) S.A. z siedzibą w L., polegającej na prawie korzystania

z nieruchomości określonej jako działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Z. prowadzi księgę wieczystą nr KW (...), a także o orzekł o kosztach postępowania i kosztach tymczasowo poniesionych przez Skarb Państwa.

Sąd Rejonowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych:

Wnioskodawcy są współwłaścicielami opisanej powyżej nieruchomości, nad którą przebiegają przewody linii energetycznej 110 kV wraz ze słupem oraz linii 15 kV przebiegającej w poprzek działki ze słupem przelotowym drewnianym z betonową podstawą oraz linii 15 kV ze słupem odporowym z odłącznikiem.

Wnioskodawcy nabyli nieruchomość w 1972 roku. Wówczas na ich działce posadowiona już była linia średniego napięcia ze słupem odporowym. Linia 15 kV została zbudowana w 1971 roku. W 1976 lub 1977 roku na nieruchomości wnioskodawców umieszczono kolejny słup linii średniego napięcia – przelotowy.

W dniu 30 września 1981 r. Zarząd Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego w Ł. wydał decyzję nr (...) zatwierdzającą przebieg trasy linii napowietrznej 110 kV Z.-O..

Decyzją Wiceprezydenta Miasta Z. nr 2/82 z 17 marca 1982 r. zezwolono Zakładowi (...) na budowę linii energetycznej 110 kV na trasie Z.-O. i zajęcie na ten czas części nieruchomości wymienionych w decyzji położonych do granic miasta Z..

Decyzją z dnia 12 października 1982 r. numer (...) Naczelnika Gminy w Z. powołującą się na przepis art. 35 ust. 1 ustawy

z dnia 12 marca 1974 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości (Dz. U. z 1964 r. nr 10 poz. 64) Zakład (...) uzyskał zezwolenie na budowę napowietrznej linii energetycznej 110 kV na terenie Gminy Z. przebiegającej przez nieruchomości stanowiące własność osób według wykazu stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszej decyzji. W decyzji zastrzeżono prawo dostępu do urządzeń przez osoby upoważnione przez inwestora celem wykonywania czynności związanych z ich konserwacją.

W załączniku nr 1 pod pozycją 76 jako jednego z właścicieli wskazano W. K..

W 1982 roku na nieruchomości wnioskodawców posadowiono trzeci słup – wspierający linię wysokiego napięcia, a w dniu 31 grudnia 1984 r. dokonano odbioru technicznego linii 110 kV.

Wnioskodawcy nie składali żadnego sprzeciwu odnośnie lokalizacji i posadowienia linii napowietrznej 110 kV relacji Z.-O..

Od 1984 r. przebieg linii 100 kV nie uległ zmianie. Przebieg obu linii 15 kV również nie uległ zmianie.

Ogłędziny słupów energetycznych posadowionych na nieruchomości wnioskodawców i linii energetycznych odbywa się raz do roku. Wtedy nie ma konieczności wejścia na ich nieruchomość. Co 5 lat dokonywany jest przegląd sieci i wówczas pracownicy uczestnika muszą wejść na słupy energetyczne celem dokonania oględzin wszystkich ich części.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy zważył, że wniosek nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem poprzednicy prawni uczestnika postępowania (...) Spółka Akcyjna w Ł.

w odniesieniu do linii 15 kV ze słupem odporowym oraz (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w odniesieniu do linii 15 kV ze słupem przelotowym nabyli w drodze zasiedzenia służebność gruntową korzystania z urządzeń znajdujących się na nieruchomości wnioskodawców. Co zaś tyczy się linii 110 kV Sąd I instancji skonkludował, że ustanowienie na służebności przesyłu w tym zakresie wyklucza decyzja z dnia 12 października 1982 roku Naczelnika Gminy w Z., przyznająca uczestnikowi trwale prawo do korzystania z nieruchomości wnioskodawców celem eksploatacji, konserwacji i modernizacji tej linii 110.

Apelację od powyższego postanowienia w zakresie oddalającym wnioski oraz w części dotyczącej kosztów postępowania wnieśli wnioskodawcy, domagając się jego zmiany i ustanowienia na przedmiotowej nieruchomości służebności przesyłu zgodnie z wnioskiem, a także o zasądzenia od uczestnika na rzecz wnioskodawców kosztów postępowania według norm przepisanych ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach.

Skarżący podnieśli następujące zarzuty:

- naruszenia art. 285 § 1 k.c. i art. 292 k.c. w związku z art. 172 k.c. przez bezzasadne uznanie, iż uczestnik legitymuje się prawem do korzystania z linii energetycznych oraz słupów i innych urządzeń usytuowanych na nieruchomości wnioskodawców nieodpłatnie, podczas gdy przepisy te prawa takiego nie przewidują jak również nie przewidują ograniczenia prawa własności poprzez nabycie służebności gruntowej bez wynagrodzenia;

- naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia dlaczego Sąd uznał, iż wnioskodawcom nie przysługuje prawo do żądania zapłaty wynagrodzenia za korzystanie przez uczestnika ze służebności przesyłu.

W odpowiedzi na apelację uczestnik postępowania wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od wnioskodawców solidarnie na rzecz uczestnika kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja jest niezasadna.

Ustalenia faktyczne, jak również ocena prawna przedstawiona w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia przez Sąd Rejonowy, znajdują pełną akceptację Sądu Okręgowego.

Przystępując do rozważenia poszczególnych zarzutów apelacji w pierwszej kolejności należy odnieść do tej ich części, które choć występują w różnej konfiguracji w istocie kwestionują ocenę Sądu co do braku spełnienia przesłanek ustanowienia służebności przesyłu za wynagrodzeniem.

Ustosunkowując się do tak sformułowanych zarzutów już na wstępie wyrazić należy przekonanie, iż są one w całości niezasadne. Ocena trafności argumentacji podniesionej przez skarżących wymaga jednak odrębnego ich rozważenia w stosunku do urządzeń linii energetycznych 15 kV oraz w stosunku do linii 110 kV.

W odniesieniu do linii energetycznych 15 kV Sąd I instancji trafnie oddalił żądanie ustanowienia odpłatnej służebności przesyłu wskazując, że jeśli chodzi o linię ze słupem odporowym poprzednik prawny uczestnika postępowania (...) Spółka Akcyjna w Ł., a jeśli chodzi o linię ze słupem przelotowym poprzednik prawny uczestnika postępowania (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, nabyli przez zasiedzenie odpowiednio z dniem 1 stycznia 2002 roku i 1 stycznia 2008 roku służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu polegającą na prawie korzystania z urządzeń tworzących infrastrukturę przesyłową na nieruchomości wnioskodawców. Przede wszystkim nie budzi wątpliwości, że uczestnik postępowania posiadał widoczne urządzenia służące do wykonywania na nieruchomości wnioskodawców służebności, stanowiące jego własność i wchodzące w skład przedsiębiorstwa jako jego niezbędny element. Okoliczność ta nie była zresztą kwestionowana przez wnioskodawców. Podobnie, nie

wzbudza zastrzeżeń możliwość doliczenia przez uczestnika postępowania okresu posiadania przez jego poprzedników prawnych. Pomimo poglądów przeciwnych wyłączających możliwość uznania przedsiębiorstwa państwowego za posiadacza służebności gruntowej wykonywanej na gruncie niepaństwowym w orzecznictwie dominuje stanowisko, że jeżeli w okresie przed dniem wejścia w życie ustawy

z 31 stycznia 1989 roku nowelizującej kodeks cywilny, przedsiębiorstwo państwowe korzystało bez tytułu prawnego z cudzej nieruchomości (niepaństwowej) w zakresie niezbędnym do obsługi i eksploatacji wybudowanych przez to przedsiębiorstwo urządzeń przesyłowych, to było ono posiadaczem służebności gruntowej podobnej do służebności przesyłu

w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 18 czerwca 1991 roku, III CZP 38/91, OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118). Osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 roku, mając status państwowej osoby prawnej, nie mogła nabyć (także w drodze zasiedzenia) własności nieruchomości ani ograniczonych praw rzeczowych, może natomiast do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1 lutego 1989 roku doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty. Stanowisko to wyrażone zostało w szczególności właśnie w odniesieniu do przedsiębiorstw energetycznych i innych przedsiębiorstw przesyłowych, które do dnia 1 lutego 1989 roku korzystały ze służebności przesyłu w ramach zarządu mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. W istocie były dzierżycielami w stosunku do Skarbu Państwa w rozumieniu art. 338 k.c., co uniemożliwiało im, podobnie jak w przypadku art. 128 k.c., nabycie na swoją rzecz własności ani innych praw rzeczowych. Dopiero wprowadzenie zmian do kodeksu cywilnego stworzyło z dniem 1 lutego 1989 r. dla państwowych osób prawnych, a takimi były przedsiębiorstwa państwowe, możliwość nabywania dla siebie własności nieruchomości i innych praw rzeczowych. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 25 stycznia 2006 r. I CSK 11/2005 Monitor Prawniczy 2006/24 str. 1341). Jeśli przed dniem 1 lutego 1989 roku zrealizowały się przesłanki pozwalające na stwierdzenie zasiedzenia tej służebności, zwłaszcza gdy upłynął stosowny okres posiadania, służebność tę nabywał Skarb Państwa, a nie przedsiębiorstwo państwowe. Jeżeli do tego nie doszło, a po dniu 1 lutego 1989 roku utrzymywał się na nieruchomości niepaństwowej opisany dotychczasowy stan faktyczny, po upływie stosownego czasu, determinowanego dobrą lub złą wiarą posiadacza służebności, możliwe było nabycie przez zasiedzenie przez przedsiębiorstwo państwowe lub jego następcę prawnego, służebności gruntowej podobnej do przesyłu, a po dniu

3 sierpnia 2008 roku - służebności przesyłu. Okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. podlega bowiem doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności.

W realiach rozpoznawanej sprawy oczywistym jest, że do ziszczenia się przesłanek przewidzianych w art. 172 k.c. nie doszło przed dniem 1 lutego 1989 roku (brak upływu stosownego terminu). Skarb Państwa nie mógł nabyć na swoją rzecz, przez zasiedzenie, służebności przesyłu. W takiej sytuacji ma zastosowanie przepis art. 176 § 1 k.c., w myśl którego, jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania, obecny posiadacz może doliczyć do czasu, przez który sam posiada, czas posiadania swego poprzednika. Jeżeli jednak poprzedni posiadacz uzyskał posiadanie nieruchomości w złej wierze, czas jego posiadania może być doliczony tylko wtedy, gdy łącznie z czasem posiadania obecnego posiadacza wynosi przynajmniej lat trzydzieści. Oznacza to, że doliczenie czasu posiadania poprzednika jest możliwe tylko wtedy, gdy zasiedzenie na rzecz poprzedniego posiadacza jeszcze nie nastąpiło. Samoistny posiadacz nie może bowiem doliczyć sobie czasu posiadania właściciela. O czym wspomniano już wyżej może natomiast do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu

1 lutego 1989 roku doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty, jeżeli w tym czasie nastąpiło przeniesienie posiadania służebności. Z taką też sytuacją mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. W realiach niniejszej sprawy Zakład (...) oraz uczestnik postępowania (...) SA w Ł. Oddział Ł.-Miasto w Ł. po stosownych przekształceniach szczegółowo opisanych przez Sąd Rejonowy, byli właścicielami spornej linii energetycznej i korzystali nieprzerwanie z gruntów należących do wnioskodawców, w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, wynikającej z lokalizacji linii 15 kV. Na tę okoliczność uczestnik postępowania powołał stosowne dokumenty, prawdziwości których skarżący nie zdołali podważyć.

Podkreślić przy tym należy, że przejście prawa służebności od Skarbu Państwa na wskazane podmioty nastąpiło jako element przekazywanego mienia w rozumieniu art. 44 k.c. Niezależnie od tego, wskazana infrastruktura przesyłowa

była niezbędnym elementem funkcjonowania i prowadzenia podstawowej działalności przez te podmioty, a zatem ewentualne wyodrębnienie linii przesyłowych z całości przekazywanego majątku musiałoby ze swej istoty prowadzić do zniweczenia gospodarczego celu przekształceń organizacyjnych. Co więcej, w omawianym okresie nie było innego podmiotu, który poza wymienionymi poprzednikami prawnymi (...) S.A. z siedzibą w L. mógłby i korzystał z urządzeń linii przesyłowej przebiegającej ponad nieruchomością wnioskodawców.

Za spełniony należy uznać również warunek posiadania urządzeń przesyłowych przez okres niezbędny do zasiedzenia. Linia 15 kV ze słupem odporowym została wybudowana w 1971 roku, a zatem bieg zasiedzenia w odniesieniu do w/w linii rozpoczął się najpóźniej z końcem 1971 roku i upłynął 1 stycznia 2002 roku. Natomiast bieg zasiedzenia w odniesieniu do linii 15 kV ze słupem przelotowym rozpoczął się najpóźniej z końcem 1977 roku i zakończył 1 stycznia 2008 roku. Za zdarzenie przerywające bieg powyższych terminów nie można uznać wystąpienia przez wnioskodawców z powództwem o zapłatę za bezumowne korzystanie z ich nieruchomości w zakresie odpowiadającym tej służebności. Za ugruntowany w orzecznictwie trzeba bowiem uznać pogląd, iż wystąpienie z takim roszczeniem nie przerywa biegu zasiedzenia służebności przesyłu, a w odniesieniu do stanów faktycznych przed dniem 3 sierpnia 2008 roku służebności gruntowej odpowiadającej treścią służebności przesyłu.

Przechodząc do rozważań nad zasadnością wniosku o ustanowienie służebności przesyłu w zakresie przebiegającej nad nieruchomością skarżących linią 110 kV wskazać trzeba, iż nie zasługuje on na uwzględnienie z tego powodu, iż uczestnikowi postępowania przysługuje prawnoadministracyjny tytuł do korzystania z ich nieruchomości w tym zakresie. Stanowi go decyzja z dnia 12 października 1982 roku numer (...) Naczelnika Gminy w Z. wydana na podstawie art. 35 ustawy z 12 marca 1958 roku o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (t.j. Dz.U. 1974/10/64). Mocą wskazanej decyzji Zakład (...) uzyskał zezwolenie na budowę napowietrznej linii energetycznej 110 kV na terenie Gminy Z. przebiegającej przez nieruchomość wnioskodawców. W decyzji zastrzeżono również prawo dostępu do urządzeń przez osoby upoważnione przez inwestora celem wykonywania czynności związanych z ich konserwacją.

Wskazana decyzja administracyjna przyznaje zatem przedsiębiorcy przesyłowemu skuteczne uprawnienie do władania nieruchomością wnioskodawców w granicach określonych w tejże decyzji, co w konsekwencji wyłączało możliwość ustanowienia w tym zakresie służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu albo służebności przesyłu. Prawdopodobnie powyższego stanowiska potwierdził również Sąd Najwyższy w postanowieniu z 30 stycznia 2015 roku wydanym w sprawie o sygn. akt III CSK 123/14 (publ. program komputerowy Legalis nr 1186833) przesądzając, iż decyzja wydana na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości stanowi samoistny tytuł prawny do wykonywania obsługi linii energetycznych i jest przeszkodą do ustanowienia służebności przesyłu obciążającej działkę na podstawie art. 305¹ i 305² k.c. Na ustabilizowanie się linii orzeczniczej w tym kierunku wskazują także późniejsze orzeczenia Sądu Najwyższego (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 marca 2016 roku w sprawie o sygn. akt II CSK 283/15, publ. program komputerowy Legalis nr 1446226). Decyzja wydana w opisanym trybie prowadzi do wywłaszczenia właściciela nieruchomości przez trwałe ograniczenie jego prawa, a uchylenie ustawy z dnia 12 marca 1958 roku nie powodowało utraty przyznanych uprawnień do cudzej nieruchomości.

W apelacji bardzo silnie akcentowana jest również kwestia nieodpłatnego korzystania przez uczestnika z nieruchomości wnioskodawców, co ich zdaniem nie wynika z zasad wykonywania służebności, a przez to rażąco narusza zasady współzycia społecznego. Można wręcz odnieść wrażenie, wzmocnione stanowiskiem wyrażonym przez pełnomocnika skarżących na rozprawie apelacyjnej, że apelujący pogodzili się z nabyciem przez uczestnika służebności, ale kwestionują jej nieodpłatny charakter. Nie negując niedogodności jakie wiążą się z korzystaniem przez przedsiębiorcę przesyłowego z urządzeń przesyłowych na gruncie należącym do skarżących, ich stanowisko w tym względzie trzeba uznać za błędne, albowiem nie uwzględnia przede wszystkim charakteru praw nabywanych w wyniku zasiedzenia. Zachodzi w tym miejscu potrzeba wyjaśnienia, iż zasiedzenie służebności, tak jak zasiedzenie nieruchomości, jest pierwotnym sposobem jej nabycia. Dokonuje się ono z mocy prawa i ze swej istoty ma charakter

nieodpłatny. Choć zatem w przypadku umownego ustanowienia służebności, może być ona wykreowana zarówno pod tytułem darmym, jak i za wynagrodzeniem, to w przypadku jej zasiedzenia, nie wchodzi w rachubę zasiedzenie służebności odpłatnej. W orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że zasiedzenie służebności wyklucza jakiegokolwiek roszczenia finansowe właściciela nieruchomości obciążonej w stosunku do podmiotu uprawnionemu z tytułu służebności, które są związane z korzystaniem z nieruchomości (patrz, np. wyrok Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2012 r. II CSK 258/11, Biuletyn SN - IC 2013/1). Przyznanie byłemu właścicielowi takiego roszczenia wobec posiadacza, który stał się właścicielem, byłoby nie do pogodzenia z celem zasiedzenia. Skuteczne żądanie wynagrodzenia za korzystanie z urzędzeń przesyłowych wyklucza także decyzja administracyjna z 12 października 1982 roku, regulująca w sposób trwały stosunki prawne w tym zakresie pomiędzy uczestnikami niniejszego postępowania.

Wreszcie za chybiony należy uznać zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Przyjmuje się, że zarzut naruszenia wskazanego przepisu może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu całkowicie uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia w stopniu uniemożliwiającym poddanie go ocenie instancyjnej. W niniejszej sprawie sytuacja taka jednakże nie zachodzi. Sąd Okręgowy nie dostrzegł uchybień

w procedowaniu Sądu I instancji uzasadniających stanowisko wyrażone przez apelujących, którzy naruszenia wskazanego przepisu upatrują

w niewyjaśnieniu dlaczego w ocenie Sądu nie przysługuje im wynagrodzenie za korzystanie ze służebności przesyłu. Sąd Rejonowy nie zamieścił wprawdzie osobnego wyводу, który mógłby wprost stanowić odpowiedź na tak sformułowane pytanie, ale szczegółowo przeanalizował przesłanki ustanowienia służebności za wynagrodzeniem, wykluczając je w tym przypadku, oraz odniósł się do wszystkich wniosków i zarzutów podnoszonych w toku postępowania. Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia zawiera także podstawę rozstrzygnięcia i rozważania pozwalające w pełni zrekonstruować tok rozumowania Sądu Rejonowego, a zatem eksponowane przez wnioskodawców rzekome niedostatki uzasadnienia, nie mogły skutkować wzruszeniem zaskarżonego orzeczenia.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy uznał, iż apelacja nie zawiera uzasadnionych zarzutów mogących podważyć stanowisko Sądu Rejonowego, a tym samym, jako bezzasadna, podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. uznając, iż wszyscy uczestnicy postępowania byli w równym stopniu zainteresowani wynikiem postępowania, a ich interesy były wspólne, gdyż zmierzały do uregulowania łączącego ich stosunku prawnego i sytuacji prawnej nieruchomości.